

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора Івченка Євгена Анатолійовича
на дисертаційну роботу Віталія Сергійовича Севост'янова
на тему "Зміцнення потенціалу системи економічної безпеки
підприємства", представлену на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 Управління та адміністрування
за спеціальністю 073 Менеджмент**

Актуальність обраної теми дослідження та зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

У сучасних умовах функціонування підприємства стикаються з комплексом взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх загроз, інтенсивність та непередбачуваність яких істотно зросли. Геополітична нестабільність, воєнні ризики, розрив логістичних ланцюгів, коливання фінансових ринків, цифровізація бізнес-процесів та зростання кіберзагроз формують принципово нове середовище господарювання. За таких умов економічна безпека підприємства перестає бути допоміжною функцією управління і набуває статусу ключового чинника забезпечення стійкості, конкурентоспроможності та довгострокового розвитку суб'єктів господарювання.

Особливої актуальності набуває проблема зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства, оскільки саме потенціал визначає здатність системи не лише реагувати на вже наявні загрози, а й завчасно їх ідентифікувати, нейтралізувати та мінімізувати негативні наслідки їх впливу. У цьому контексті згодні з В. С. Севост'яновим, що ідентифікація та дослідження такого потенціалу, визначення його елементного складу, оцінювання, зміцнення такого потенціалу мають як теоретичну, так і прикладну цінність, представляють інтерес як у контексті діяльності окремого підприємства, яке працює в Україні, так і в контексті економічної безпеки національної економіки, адже саме окремі підприємства є складовими національної економіки в цілому.

Розроблення теоретико-методичних засад та практичних інструментів зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства є своєчасним і актуальним завданням, що відповідає сучасним викликам розвитку економіки та потребам управлінської практики. Отже, з цієї позиції тему дисертації варто визнати актуальною та затребуваною для теоретичних та практичних засад економічної безпекології.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Київ). При виконанні теми «Оцінка та розвиток економічного потенціалу Закарпатської області: проблеми, можливості та стратегічні напрями розвитку» (номер державної реєстрації 0124U003892, 2024–2025 рр.) автором обґрунтовано склад, роль та місце потенціалу системи економічної безпеки підприємства як складової економічного потенціалу області, а також розроблено принципові засади зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства як чиннику посилення економічного потенціалу області. Під час виконання теми №Е-02-25 (замовник ТОВ «Миронівський продукт», виконавець —

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля) сформовано пропозиції щодо оцінювання потенціалу системи економічної безпеки підприємства, а також розроблено підходи та напрями зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства.

Структура роботи, оцінка змісту дисертації та її завершеність

Текст дисертації має логічну структуру, яка повною мірою дозволила дисертанту досягти зазначеної мети дослідження та реалізувати його завдання. Відповідно до наявних вимог до оформлення та обсягу закінченого дослідження, дисертаційну роботу викладено на 216 сторінках друкованого тексту (вступ, три розділи та висновки), що є достатнім. Матеріали дисертації містять достатню кількість таблиць і рисунків, що підвищує рівень сприйняття матеріалу. Список використаних джерел з 373 найменувань уміщено на 40 сторінках.

Послідовність викладення матеріалу дозволяє простежити логіку авторських міркувань і цілісність наукової концепції. Так, перший розділ дисертації розкриває теоретичні засади потенціалу системи економічної безпеки підприємства. Другий розділ присвячено оцінюванню потенціалу системи економічної безпеки підприємства. У третьому розділі роботи дисертант пропонує принципові засади, підходи та напрями зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства. Така послідовність викладення матеріалу свідчить про логічність і системність мислення дисертанта, про глибоке розуміння ним сутності досліджуваної проблематики. Результатом дослідження стала завершена праця, виконана дисертантом самостійно і відповідно до вимог.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Достовірність та обґрунтованість положень, висновків та результатів дисертаційної роботи забезпечено шляхом використання ґрунтовної теоретичної основи дослідження (положення економічної безпекології макро- та мікрорівня, наукові роботи вітчизняних та зарубіжних учених з питань управління підприємством, потенціалу підприємства), адекватних темі методів наукового дослідження (загальнонаукові та спеціальні методи), широкої інформаційної бази (офіційні статистичні дані, дані відомих авторитетних міжнародних організацій), що надало змогу сформулювати у дисертаційній роботі обґрунтовані висновки та рекомендації.

Положення, висновки та результати дисертації обговорено на науково-практичних конференціях та, як свідчать надані документи, отримали позитивну оцінку та висновок про доцільність використання в діяльності підприємств.

Отже, теоретична основа дослідження, застосовані методи наукового дослідження та його інформаційна база, апробація результатів дозволяють позитивно оцінити достовірність та обґрунтованість положень, висновків та результатів дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертації Севост'янова В.С. полягає у розробленні теоретичних та методичних засад зміцнення потенціалу системи економічної

безпеки підприємства у вигляді змісту та структури відповідного потенціалу, моделі оцінювання потенціалу системи економічної безпеки підприємства, принципових засад, підходів та напрямів його зміцнення, а також посилення окремих складників відповідного потенціалу. Найбільш цінними науковими результатами дослідження слід вважати такі:

вперше розроблено модель оцінювання потенціалу системи економічної безпеки підприємства (с. 110-133), що дало змогу на підставі отриманих часткових оцінок окремих складників потенціалу системи економічної безпеки підприємства розрахувати оцінки такого потенціалу та його достатності та представити результати оцінювання у скалярній та кортежній формі;

удосконалено принципові засади зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства (с. 149-170), що дало змогу сформулювати необхідний теоретичний та інструментальний фундамент зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства;

удосконалено підходи та напрями зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства (с. 170-191), що дало змогу сформулювати цілісний інструментарій зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства;

удосконалено засади посилення можливостей підприємства як складника потенціалу його системи економічної безпеки (с. 191-209), що сприяє посиленню можливостей підприємства за умов дефіциту наявних ресурсів;

отримали подальший розвиток засади оцінювання потенціалу системи економічної безпеки підприємства (с. 192-110), що заклало основу для розроблення моделі оцінювання відповідного потенціалу;

отримали подальший розвиток понятійні засади безпекології мікрорівня шляхом уточнення розуміння економічної безпеки підприємства (с. 26-48) та уточнення розуміння системи економічної безпеки підприємства (с. 48-68), що сприяло повному висвітленню природи такої системи;

отримали подальший розвиток поняття та структура потенціалу системи економічної безпеки підприємства (с. 68-89), що дозволило розкрити природу та структуру потенціалу системи економічної безпеки підприємства та заклало основу для його оцінювання та зміцнення.

Наведені вище положення підтверджують належну аргументованість наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертаційній роботі В. С. Севост'янова. Отримані наукові результати характеризуються внутрішньою логічною узгодженістю та спрямованістю на досягнення поставленої мети дослідження. Наукову новизну можна вважати доведеною та достатньо обґрунтованою.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у розробленні теоретичних та методичних засад зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства. Практичне значення роботи полягає в розробленні науково-практичних рекомендацій, становлять методичну основу зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства. Підтвердженням практичної значущості результатів дослідження виступає їх затребуваність на

підприємствах, про що йдеться у довідках про впровадження, розміщених у додатках до дисертації. Результати дисертаційної роботи використано у практичній діяльності ТОВ «Вітряний парк «Лиманський», ТОВ «ФВТ Сервіс», ТОВ «Френдлі Вінд Технолоджі».

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами проведених досліджень В. С. Севост'янов опублікував у відкритому друці 9 наукових праць, серед яких 6 статей – у наукових виданнях України, які віднесено до категорії Б. Загальний обсяг публікацій – 4,3 д.а., з яких особисто здобувачеві належать 3,7 д.а.

За змістом та кількісними вимогами наукові публікації дисертанта повною мірою відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р.

Відсутність (наявність) порушень принципів академічної доброчесності

Аналіз змісту дисертаційної роботи та одинадцяти наукових праць автора, опублікованих у відкритому друці, дає підстави стверджувати, що при їх підготовці було дотримано принципи академічної доброчесності. У всіх випадках використання ідей, підходів, наукових методів або певних результатів досліджень інших учених, а також під час залучення статистичних та аналітичних матеріалів, автор зробив посилання та коректно вказав джерела інформації, які відображено у списку використаних джерел роботи. Для кожної з наукових публікацій, виконаних у співавторстві, чітко визначено особистий внесок здобувача та у тексті дисертації використано виключно власні ідеї та пропозиції дисертанта.

Зауваження та недоліки дисертації щодо її оформлення і змісту

Загалом робота залишає за собою позитивне враження і заслуговує на схвалення. Проте необхідно також відмітити положення дисертації, які носять дискусійний характер.

1. Взаємозв'язок між рівнями економічної безпеки (рис. 1.3, параграф 1.1) заперечень не викликає. Але на рис. 1.2 у складі об'єктів економічної безпеки визначено 6 об'єктів, а на рис. 1.3 показано зв'язок між чотирма з них. Було б доцільно на рис. 1.3 додатково окреслити зв'язок і щодо не включених до поточного рисунку об'єктів економічної безпеки, зокрема глобальної економіки та домогосподарства.

2. Здійснення будь-яких управлінських дій та заходів потребує конкретизації суб'єкта таких дій. За текстом роботи не вказано, хто є суб'єктом зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства.

3. Пропозиції щодо використання команди ролей за Р. Белбіном для зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства (табл. 3.2, рис. 3.7) однозначно заслуговують на увагу та є одним з результатів дослідження.

Водночас для забезпечення завершеного характеру таких пропозицій виділені ролі у складі команди — «Дипломат», «Координатор», «Мотиватор», «Критик» тощо — доцільно було б ув'язати із організаційною структурою управління підприємством, певними управлінськими посадами для забезпечення максимально повного виконання таких ролей.

4. На рис. 2.3 у складі користувачів результатів оцінювання потенціалу системи економічної безпеки підприємства виділено власників та топ-менеджмент підприємств. Водночас таких користувачів було б доцільно представити у вигляді двох окремих груп, а не однієї, оскільки власники та топ-менеджмент підприємств мають не завжди тотожні інтереси щодо підприємства, можуть бути зацікавлені у різних аспектах потенціалу системи економічної безпеки підприємства тощо.

Незважаючи на наявність дискусійних положень, вони не знижують загального позитивного враження від роботи.

Загальні висновки щодо відповідності дисертації вимогам, що висуваються до наукового ступеню доктора філософії

Дисертаційну роботу «Зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства» написано на актуальну тему. Дисертація є повністю завершеною науковою працею, яка має наукову цінність та практичну значущість. Обрана тематика дослідження та використаний в роботі науковий інструментарій повною мірою відповідають спеціальності 073-Менеджмент. За формальними та змістовними ознаками дисертація відповідає вимогам пунктів пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертації» (затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40), а її автор Севост'янов Віталій Сергійович заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 Менеджмент.

Рецензент,
доктор економічних наук, професор,
декан факультету економіки та
управління Східноукраїнського
національного університету ім. В. Даля
Міністерства освіти і науки України
(м. Київ)

Свген ІВЧЕНКО

Підпис декана факультету
економіки та управління
доктора економічних наук, професора Івченка С.А.
ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів

Ольга КУРТОВА